

Forskningsbibliotekstjenester – Papirbredden 2

Rapport

c. Entra/LPO

Et samarbeidsprosjekt mellom Buskerud fylkesbibliotek, Drammen bibliotek, Husbankens bibliotek, Høgskolen i Buskerud- biblioteket, Vestre Viken helseforetak- biblioteket

innhold

Forord.....	3
Sammendrag.....	4
1 Bakgrunn.....	5
1.1 Regionalt utviklingsprosjekt – Papirbredden 2.....	5
1.2 Biblioteksamarbeid.....	8
2 Problemstillinger og rammer.....	10
2.1 Prosjektets fokus.....	10
2.2 Rammer.....	10
2.2.1 Gjennomførings- og tidsplan.....	10
2.2.2 Budsjett.....	10
3.1 Potensielle oppgaver i en forskningsbibliotekjeneste.....	12
3.2 Det papirløse bibliotek.....	12
3.2.2 Lisensavtaler for e-ressurser og nasjonale lisenser.....	13
3.2.3 E-bøker.....	14
3.3 Skreddersøm av forskningsbibliotekjenester.....	15
3.3.1 Nettressurser.....	15
3.4 Undervisnings- og veiledningstjenester.....	20
3.5 Forskningsdokumentasjon og publiseringstøtte.....	21
4 Kompetanse og personalbehov.....	22
5 Informasjonsinnhenting.....	22
6 Potensielle brukere.....	22
7 Rombehov.....	24
8 Avsluttende kommentarer.....	25
Referanser.....	26
Vedlegg Referat fra studietur til København og Malmö 7-9. juni 2011.....	27

Forord

Tre fagbibliotek, et folke- og et fylkesbibliotek har gått sammen om å lage en mulighetsanalyse om bibliotekstjenester til forskere. Gruppen startet sitt arbeid i desember 2009. Med midler fra Nasjonalbiblioteket ble prosjektsamarbeidet videreført i 2010/11.

De tre partene i Drammensbiblioteket, Buskerud fylkesbibliotek, Høgskolen i Buskeruds bibliotek og Drammen kommunes bibliotek har sammen med fagbibliotekene Vestre Viken HF Drammen sykehus Medisinsk bibliotek og Husbankens bibliotek, utredet aktuelle bibliotekstjenester for forskere med tilknytning til Papirbredden kunnskapspark og samarbeidende institusjoner. Bibliotekprosjektet henger sammen med et prosjekt som Drammen kommune tok initiativ til i 2009/10, "Papirbredden byggetrinn 2", som er et regionalt utviklingsprosjekt (Drammensregionen/Buskerud). Dette prosjektet er forankret hos følgende regionale samarbeidspartnere: Drammen kommune, Rådet for Drammensregionen, Papirbredden Eiendom AS, Studentsamskipnaden i Buskerud, BI Drammen, Drammen Næringslivsforening, Høgskolen i Buskerud, NHO Buskerud, Buskerud Fylkeskommune, LO Buskerud, Vestre Viken helseforetak (HF) og Husbanken. Papirbredden 2, byggetrinn 1 skal stå ferdig sommeren 2012. Byggetrinn 2 forventes ferdig i ca 2013. Målet er å videreutvikle Drammen som kompetanse- og studentby og å legge grunnlag for konkurransedyktige nærings- og kompetanseklynger innenfor det regionale og nasjonale innovasjonssystemet.

Drammen, 17.12.2011

Kari Fagerjord, leder, Høgskolen i Buskerud (HiBu)
<http://www.hibu.no/bibliotek/>

Marit M. Knudsen, Vestre Viken HF
<http://www.vestreviken.no/fagfolk/forskning/Sider/bibliotekstjenester.aspx>

Dag Erlend Lohne Mohn, Buskerud fylkesbibliotek, Drammensbiblioteket
<http://www.buskerud.fylkesbibl.no/>

Anne Stenhammer, HiBu, Drammensbiblioteket
<http://www.hibu.no/bibliotek/>

Merete Nagell Strandos, Husbanken
<http://www.husbanken.no/bibliotek/>

Sølvi Tellefsen, Drammen kommune, Drammensbiblioteket (til 1.1.2011) <http://dbib.no/>
Dag Østern, Drammen kommune (fra 1.1.2011) <http://drammen.kommune.no>

Sammendrag

Prosjektgruppen definerte følgende mål: ”Utrede og utvikle bibliotektenester og støtte for forskere, nærings- og kompetansekllynger og kunnskapsbedrifter i regionen. Forskningsbibliotektenestene skal støtte områdene helse, by/sted- og regionutvikling og læring”. Bibliotektenestene vil kunne være en infrastrukturteneste og en støtte til de fleste av de påtenkte delprosessene i Papirbredden byggetrinn 2.

Vi ser for oss en teneste som retter seg inn mot og gjør seg attraktive overfor private bedrifter, næringsliv og forskere. Papirløst blir biblioteket dersom alle tenester er nettbaserte (e-bøker, e-tidsskrifter med mer), men vi kan pr i dag ikke tilby annet enn walk-in use til de lisensbelagte e-ressursene i bibliotekene. Forlagene setter strenge krav til tilgangsrettigheter i lisensavtalene. Forskere som ikke tilhører den institusjonen som abonnerer på en ressurs kan kun få tilgang via ”walk in use”.

Vi ser ikke behov for å bygge opp samlinger av trykt litteratur på Papirbredden byggetrinn 2. Buskerud fylkesbibliotek samarbeider med Drammen, Kongsberg og Nore og Uvdal bibliotek om et nasjonalt pilotprosjekt for utlån av e-bøker. Biblioteket blir en ressurs innen e-bøker og lesebrett i bibliotek. Det bygges en unik kompetanse på feltet, og arbeidet med å etablere et papirløst bibliotek i framtida har kommet godt i gang.

Vi ser for oss å kunne skreddersy løsninger for forskere ved å:

- ta i bruk sosiale medier, som for eksempel Netvibes, med nyhetsstrømmer tilpasset det enkelte forskermiljø
- utvikle nettsider med bibliotektenester til passet forskningsmiljøene
- utvikle kurs- og veiledningstenester, eks litteratursøk. referansehånderingsverktøy og opphavsrett
- legge til rette for og promotere open access-publisering
- tilby forskningsprosjekter en informasjonsspesialist for å kvalitetssikre systematiske litteratursøk
- tilby kursrom, forskerceller og åpne arbeidsplasser

En forskningsbibliotekteneste på P2 vil ha behov for en koordinator, samt informasjonsspesialister innen satsningsområdene helse, by/sted- og regionutvikling og læring. Potensielle kunder i en forskningsbibliotekteneste vil primært være kunnskapsintensive organisasjoner og bedrifter i Drammen og regionen. Forskerservicen vil kunne yte tenester til nye interessante kundegrupper, som følge av synergieffekter ved ulike etableringer på Papirbredden.

Rombehev for en forskningsbibliotekteneste vil være: Kontorer, kursrom, forskerceller, åpne arbeidsplasser og områder for veiledning, til sammen 110m². Slik vi vurderer det er det mest hensiktsmessig at lokaliseringen er på Papirbredden 1 og knyttet til Drammensbiblioteket. Dekning av kostnader for en forskningsbibliotekteneste og hvordan disse skal fordeles mellom partnere og interessenter må utredes når Papirbreddens byggetrinn to er ferdigstilt og alle leieavtaler er på plass ca 2014.

1 Bakgrunn

1.1 Regionalt utviklingsprosjekt – Papirbredden 2

Det regionale utviklingsprosjektet Papirbredden 2 (PB2), som bibliotekprosjektet er en direkte følge av, har som målsetting å:

- Videreutvikle Drammensregionen som kompetanse- og innovasjonsområde som en integrert del av Buskeruds satsning på næringsutvikling, innovasjon og kompetanse
- Støtte opp om under Oslofjordalliansens arbeid med et langsiktig mål å inngå et regionalt universitetssamarbeid. Oslofjordalliansen består av: Høgskolene i Buskerud, Vestfold og Østfold, samt Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB)
- Støtte opp under utviklingen av nærings/kompetanseklynger med nasjonalt ambisjonsnivå, herunder utvikling av samarbeid med aktører nasjonalt og internasjonalt

Innholdmessig fokus i utviklingsprosjektet er primært Helse og helseinnovasjon, By/sted- og regionutvikling og Læring og læringsmiljøer. Prosjektet består av en rekke delprosesser, for hver av disse skal det bla avklares:

- Hvordan foreslåtte satsninger/leietakere bidrar til å realisere målene med Papirbredden 2
- Behov/muligheter knyttet til videreutviklingen av Papirbredden/Drammen
- Synergieffekter i forhold til andre delprosesser
- Mulig behov for areal/funksjoner på Papirbredden

Bibliotek tjenestene vil kunne være en infrastrukturtjeneste og en støtte til de fleste av de påtenkte delprosessene i Papirbredden byggetrinn 2 (PB2). Bibliotekprosjektets fokus er fag/forskning/nettbruk/den digitale allmenning og Drammen/Buskeruds rolle i en ny struktur for høgskole/universitet, samt kobling mot helse og byutvikling. Fagbibliotekene ved Høgskolen i Buskerud, Husbanken og Bibliotek tjenesten i Vestre Viken HF – Biblioteket Drammen sykehus vil være sentrale aktører i utviklingen av bibliotek- og informasjonstjenester til forskere, i første omgang innen fagområdene medisin/helse og byutvikling.

Drammen kommune

Bystyret i Drammen vedtok visjon for byen i Kommuneplanen for Drammen 2007: ”Miljø- og kompetansebyen Drammen – en tett, mangfoldig og levende by i et vakkert landskap.”

Denne visjonen skal prege kommunes arbeid i utviklingen av Drammen, både i forhold til byens innbyggere og regionen for øvrig. Som et ledd i denne utviklingen ønsker Drammen kommune at "Papirbredden - Drammen kunnskapspark" skal være et kraftsenter for innovasjon, forskning og utvikling. En hovedstrategi i kommuneplanen er etablering av næringsrettet forskning og utdanning i samspill med relevante bedrifter, slik

at ulike fagmiljøer stimuleres til å etablere seg i Drammensområdet. Dette for å tiltrekke seg ressurssterke og innovative mennesker til byen. I det arbeidet er det viktig at bibliotekjentene bygger opp under det strategiske arbeidet for å utvikle byen i tråd med kommuneplanens visjon og ambisjoner.

Strategiske hovedpunkter i utvikling av Papirbredden vil være:

- Drøfte tyngre samlokalisering av funksjoner innen helse, herunder oppgaver knyttet til samhandling med sykehusene – ”Helsehus”.
- Ser et potensial innen by- og regionutvikling, for eksempel gjennom økt samarbeid med Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB), Husbanken og andre, i tillegg til aktørene som i dag er på Papirbredden.
- Ser Drammensbiblioteket som en sterk bidragsyter til å utvikle byen som kompetanse- og studentby.

Husbanken

Husbanken arbeider med utvikling av et boligfaglig nettbibliotek som en del av arbeidet med sin Kunnskapsportal på nettstedet husbanken.no. Ansvaret for dette arbeidet ligger hos Husbankens Region sør, med kontorsted på Grønland 1 i Drammen. Husbanken har også lokalisert sitt fysiske bibliotek i Drammen. Ut fra dette er det også interessant for Husbanken med samarbeid om bibliotekjenester og aktiviteter som blir lokalisert på PB2.

Høgskolen i Buskerud (HiBu)

HiBus studiested i Drammen har ca 1180 studenter og 80 ansatte. Aktuelle FoU-aktiviteter på PB2 som HiBu er involvert i er hovedsakelig knyttet opp mot helsefagene, læring og læringsmiljø:

- Det pågår et eget prosjekt om et Vitensenter innen helse i samarbeid med en rekke aktører, bla Drammen kommune. Store utfordringer innen helsesektoren i fremtiden krever nytenkning. Et vitensenter kan bidra til innovasjon i helsesektoren. Det kan også føre til nytenkning innen helseutdanningene. Innholdet i Helse-vitensenteret skal utarbeides etter 3 forskjellige akser; kunnskapsformidling, forskning og innovasjon skal fungere som ressurscenter for formidling av kunnskap, forskning og innovasjon innen helse, med fokus på aktive læringsformer. Formidling av kunnskapen skal begeistre fremfor belære. Senteret skal være unikt i sitt slag og et nasjonalt tilbud.
- Newton-rom - er et opplæringscenter som er godkjent for grunn- og videregående undervisning. Det er allerede etablert flere andre steder i landet. Hensikten er å styrke opplæringen i og øke interessen for teknologiske fag. Det skal også bidra til å styrke rekrutteringen til realfag og teknologi.

Vestre Viken HF

Vestre Viken har 9000 ansatte med toppledelse i Drammen. Flere funksjoner var i starten av prosjektet, i 2009, vurdert som aktuelt å lokalisere på Papirbredden 2:

- FoU-enhet for Vestre Viken
- Distriktpsikiatriske sentre som er nært knyttet til kommunale helsetjenester (evt. ”helsehus”)
- Bibliotek/databaser

- Lærings- og mestringscenter
FoU-enhet og bibliotek vet vi nå, på tampen av 2011, at ikke skal flyttes til Papirbredden 2, mens de andre funksjonene ser ut til å bli en del av ”Helse Vitensenter”.

Institusjoner lokalisert på Papirbredden Drammen Kunnskapspark

I tillegg til tre høyskoler, HiBu, BI-Drammen og Høgskolen i Telemark (HiT) og Drammensbiblioteket er følgende institusjoner lokalisert på Papirbredden 1 (PB1) i dag. se: <http://www.papirbredden.no/> :

Athene prosjektledelse AS
Berger Bedriftsutvikling
Cafe Papirbredden (Sibu)
Cinevation
Driv inkubator
Forskningsrådet
Godt Sagt kommunikasjon
Innovasjon Norge og Norges forskningsråd
Insam as
KCI Medical AS
Know IT AS
Malthus AS
Norli Bokhandel
Norsk senter for flerkulturell verdiskapning
Papirbredden Eiendom AS
Papirbredden Innovasjon AS
Papirbredden Karrieresenter
Ypsilon Management
Ypsomed AG
UCAN AS

Disse institusjonene og sentrene skal ha lokaler på PB2, flere kommer til etter hvert som leieavtaler blir avklart:

MSD - medisinfirma
Høgskolen i Telemark , førskolelærerutdanning (flyttes fra PB1)
Høgskolen i Buskerud (utvider på PB2)
Vitensenter helse, samarbeidsprosjekt
Newtonrom, samarbeidsprosjekt
Drammen kommune (funksjoner ikke bestemt enda)

Oslofjordalliansen

Det regionale utviklingsprosjektet PB2 skal også støtte opp om Oslofjordalliansen(OFA)s samarbeid om utdanningsstilbud med sikte på regionalt universitetssamarbeid. OFA består av Høgskolene i Buskerud, Vestfold og Østfold og Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB). Fagbiblioteksamarbeidet i Oslofjordalliansen ivaretas via HiBus bibliotek som er med i og har leder i ”Arbeidsgruppe bibliotek” i OFA.

Fusjonssamarbeid

Høgskolen i Buskerud, Høgskolen i Vestfold og Høgskolen i Østfold utreder fusjon med sikte på fusjonering fra 1.1.2013. I programmerklæringen for fusjonsprosessen står det blant annet at man skal:

- Forme en ambisiøs utdannings- og forskningsinstitusjon. Hovedprofilen skal være profesjons- og samfunnsrelevante/arbeidslivsorienterte utdanninger på alle nivå, og en praksisnær og anvendt forskningsvirksomhet. Forskning og master- og doktorgradsutdanninger skal bidra til å styrke grunnutdanningene. Institusjonen skal ha bred regional forankring med et internasjonalt perspektiv.
- Forme en fremtidsrettet og utadventd utdannings- og forskningsinstitusjon som er nyskapende i samsvar med økende regionale behov innenfor utdanning, forskning og innovasjon.
- Forme en ny utdannings- og forskningsinstitusjon der målet er økt kvalitet i utdanningene og forskningsaktiviteten, og som bygger på prinsippet om “good governance” i alle ledd.
- Forme en utdannings- og forskningsinstitusjon som tiltrekker seg høyt kvalifisert arbeidskraft og motiverte studenter som samvirker i gode arbeidsmiljøer.
- Forme en utdannings- og forskningsinstitusjon som er verdiskapende i forhold til regionalt næringsliv, regional offentlig sektor og samfunnslivet for øvrig.

1.2 Biblioteksamarbeid

Drammensbiblioteket er Norges første integrerte bibliotek på tvers av forvaltningsnivåer. Biblioteket er lokalisert i Papirbredden kunnskapspark og er et samarbeid mellom Buskerud fylkesbibliotek, Drammen bibliotek og Høgskolen i Buskeruds bibliotek.

Sammen med fagbibliotekene, Vestre Viken HF Drammen sykehus Medisinsk bibliotek og Husbankens bibliotek, har de tre partene i Drammensbiblioteket gått sammen om å utrede muligheter for å utvikle bibliotekstjenester for forskere med tilknytning til Papirbredden kunnskapspark og samarbeidende institusjoner. Næringslivet ønsker å knytte sammen konkrete bransjer, bedrifter, FoU- satsninger, mv. som kan bidra til utvikling av et regionalt kompetansemiljø på Papirbredden. I det regionale utviklingsprosjektet utredes det hvordan disse næringsaktørene kan bygge opp under gode nærings/kunnskapsmiljøer.

Utviklingen av Drammensbiblioteket som et unikt nasjonalt utviklingsprosjekt vil ha et stort potensiale i prosjektsamarbeidet. Snart fem års drift av Drammensbiblioteket har resultert i flere gode synergier for de tre samarbeidspartnerne, og for kunder i alle kategorier. Likevel er det en stor utfordring at kompetanseporteføljen i de tre bibliotekene er svært ulik. Papirbredden ligger meget sentralt både i Drammen by, regionen og i forhold til resten av landet, og Drammensbiblioteket tiltrekker seg i økende grad kunder og miljøer knyttet til utdanning og forskning. Kompetansen innad hos Drammen bibliotek er meget god mht kultursiden og kulturaktiviteter. Høsten 2011 ble det foretatt en ekstern evaluering av Drammensbiblioteket v/Agderforskning. Utviklingsmidler fra Nasjonalbiblioteket finansierte evalueringen, Buskerud fylkesbibliotek var prosjektleder. Rapporten peker på en rekke utfordringer ved samarbeidet og skisserer hvilke områder som bør få fokus videre.

Det sterke forskningsfokuset i PB2-prosjektet tydeliggjør behovet for kompetanseoppbygging i bibliotekene når det gjelder tjenester til aktører innen utdanning og forskning. En styrking av kompetansen på dette feltet vil også bidra til en langt større grad av sømløshet i tjenestetilbudet enn vi kan tilby i dag, og vil kunne bidra til at også folkebiblioteket kan være en mer aktiv tjenesteyter overfor forskere.

Bibliotekene ved HiBu, Husbanken og Vestre Viken – Drammen sykehus representerer alle fagområder som er kjernen i PB2, byutvikling og helse. Gjennom en styrking av samarbeid om tjenesteutvikling, kompetanse og bemanning ser vi for oss en fagbibliotekjeneste der forskerservice står i sentrum. Phd-studenter og forskere knyttet til det regionale universitetssamarbeidet i Oslofjordalliansen vil dermed også kunne få tjenester gjennom biblioteksamarbeidet i Drammen. Prosjektet vil føre til at tjenestene vil bli styrket gjennom nye samarbeidsmåter mellom fag- folke- og fylkesbibliotek, og forskere vil på sikt kunne få tilbud om skreddersydd bibliotekservice.

I prosjektperioden har vi hatt 13 samarbeidsmøter og én studietur, noe som har gjort at prosjektdeltakerne har blitt godt kjent med de samarbeidende bibliotekene og hverandre. Nettverksbyggingen mellom fagbibliotekene i Drammen, fylkesbibliotek, folkebibliotek og representant for vertskommunen Drammen er et verdifullt resultat av prosjektet. Dette gir et godt grunnlag for samarbeidsrelasjoner framover, både internt og eksternt.

2 Problemstillinger og rammer

2.1 Prosjektets fokus

Prosjektets fokus ble ved prosjektstart definert som:

- Oppbygging av bibliotek tjenester til forskere, som går ut over de tilbud institusjonene har i dag.
- Samarbeid mellom de fem deltakende bibliotek og relevante eksterne institusjoner
- Plassering og plassbehov av bibliotekservice til forskere. I Drammensbiblioteket, samlokalisert med forskningsinstitusjoner i Papirbredden 2 eller desentralisert?
- Webtjenester, tilgang til relevant elektronisk materiale.
- Personalbehov/rekrutteringsbehov.
- Kompetansebehov, kompetanseoppbygging i prosjektets deltakende bibliotek, og videreutvikling av kunnskapsoverføring mellom de tre samarbeidende bibliotek i Drammensbiblioteket.
- Formidle erfaringer fra prosjektet til det nasjonale biblioteknettverket og andre interessenter.

2.2 Rammer

2.2.1 Gjennomførings- og tidsplan

Prosjektperioden, med støtte fra Nasjonalbiblioteket i 2010-11, gikk fra november 2009 – 31.12. 2011. Nasjonalbiblioteket støttet prosjektet med kr 410.000 i utviklingsmidler i 2010, disse midlene ble overført til også å gjelde i 2011. Arbeidet med prosjektet startet som et pilotprosjekt i 2009, uten ekstern støtte.

Framdriftsplan for hele prosjektperioden

Startdato 01.11.2009

Sluttdato 31.12.2011

Aktivitetsplaner

Forprosjekt forskningsbibliotek tjenester 01.11.2009 - 01.03.2010

Utredning av forskningsbibliotek tjenester 01.03.2010 - 31.12.2011

2.2.2 Budsjett

Prosjektbudsjett fra 2010 – 2011:

Årstall	Egeninnsats*	Midler fra NB
2010-11	160.000	410.000**

*Egeninnsats = møter, møteforberedelse osv.

** 100.000 overføres til 2012 eller returneres NB fordi midlene ikke ble brukt opp i 2011.

Budsjettfordeling, eksterne midler (NB-midler):

Tekst	Prosjektperiode 2010-2011
Prosjektledelse og sekretariat	180.000
Utredningskostnader	40.000
Infrastrukturutgifter	40.000
Reisekostnader, studiebesøk	50.000
Overføring 2012/retur av utviklingsmidler	100.000
SUM	410.000

3 Forskningsbibliotekstjenester

Primæroppgaven til et bibliotek er å legge til rette for tilgang til informasjon. Tradisjonelt betyr dette man kjøper inn, registrerer og låner ut fysiske dokumenter, og slik vil det nok fortsatt være en god stund framover i tid. Parallelt opplever vi imidlertid en rivende utvikling med hensyn til digital publisering. Forskere har et stadig økende krav til produksjon, de aller fleste forskningsartikler utkommer digitalt, og blir tilgjengeliggjort via lisensavtaler mellom de store forlagene og universitets-, høskole- og instituttbibliotekene.

Tilgangen til, og bevaringen av, kvalitetssikret informasjon er m.a.o. skjøvet ut til kommersielle interesser. Biblioteket skal fortsatt legge til rette for informasjonstilgang, men i stedet for å eie dokumentene selv så leier man tilgang til dem via dyre lisensavtaler.

Danmarks Elektroniske fag- og forskningsbibliotek (Deff) ga høsten 2009 ut en rapport "Fremtidens forskning og forskningsbiblioteket" <http://tinyurl.com/6hsltuf> der det bla står: "Massive teknologiske endringer innen forskning, vitenproduksjon, publisering og kommunikasjon innvirker på den måten forskningen drives på og forskningsbibliotekets funksjoner i forhold til å støtte og fremme forskning og læring. Digital teknologi i dens mange forskjellige former befinner seg i forandringens sentrum. Forskningsbibliotekets funksjoner hittil blir dermed understøttet på nye måter (..) Forskningsbiblioteket skaper verdi både for offentlige og private brukere". Rapporten viser til gjennomførte analyser som sier noe om forskningsbibliotekenes fremtid i relasjon til utviklingen innen forskningssystemet og forskernes fremtidige behov. Rapporten er svært relevant også for norske forhold.

3.1 Potensielle oppgaver i en forskningsbibliotekstjeneste

Prosjektgruppen har definert følgende mål

"Utredde og utvikle bibliotekstjenester og støtte for forskere, nærings- og kompetanseklynger og kunnskapsbedrifter i regionen. Forskningsbibliotekstjenestene skal støtte områdene helse, by/sted- og regionutvikling og læring".

Bibliotekprosjektets fokus vil være fag/forskning/nettbruk/den digitale allmenning, samt kobling mot helse og byutvikling. Prosjektet vil fokusere på oppbygging av bibliotekstjenester til forskere, som går ut over de tilbud institusjonene har i dag. Prosjektet vil føre til at bibliotekstjenestene styrkes gjennom kompetanseoppbygging, utvikling av tjenester og nye samarbeidsmåter mellom fag- folke- og fylkesbibliotek. Forskere skal kunne få en skreddersydd og tilpasset bibliotekservice.

3.2 Det papirløse bibliotek

Vi ser ikke behov for å bygge opp samlinger av trykt litteratur på Papirbredden byggetrinn 2. Ideelt sett ser vi for oss en bibliotekstjeneste i et nytt konsept "Det papirløse bibliotek på Papirbredden" som retter seg inn mot og gjør seg attraktive overfor private bedrifter, næringsliv og forskere. Papirløst blir biblioteket dersom alle tjenester er nettbaserte (e-bøker, e-tidsskrifter med mer). utfordringer i forhold til forlagenes lisensavtaler gjør at det papirløse bibliotek som en tjeneste til "alle" forskere blir en langsiktig målsetting, også for vårt prosjekt.

3.2.2 Lisensavtaler for e-ressurser og nasjonale lisenser

I Bibliotekreform 2014 (2006) sies det at: ”*Det er behov for å kunne kjøpe lisenser på tvers av institusjoner for at også små fagmiljøer skal få tilgang til forskningsbasert litteratur*”.

Begrunnelsen for etablering av nasjonale lisenser er gjerne av politisk karakter fordi dette sees på som et virkemiddel til å utjevne ulik tilgang til viktig informasjon for forskere og studenter. Et slikt vellykket initiativ er Helsebibliotekets satsning på frikjøp av lisenser til gode kvalitetssikrede forskningsresultater for alle helsearbeidere i Norge <http://www.helsebiblioteket.no/>. Det er å håpe at nasjonale prosjekt og tiden jobber for oss når det gjelder økt tilgjengelighet til viktig materiale.

I dag arbeides det med såkalte konsortieavtaler. Konsortieavtalene tilbys gjennom CRISStin (Current Research Information System in Norway). CRISStin er et felles system for registrering og rapportering av forskningsaktiviteter for institusjoner i helsesektoren, instituttsektoren og UH-sektoren, se: <http://www.cristin.no/konsortieavtaler/>. Arbeidet med konsortieavtalene baserer seg på gjensidige forpliktelser mellom CRISStin og deltakerinstitusjonene. Deltakerinstitusjonene er ansvarlig for at ansatte og studenter oppfyller betingelser knyttet til bruk av de aktuelle tjenestene, og CRISStin skal på sin side arbeide for at deltakerinstitusjonene får en lavere pris enn de ellers ville oppnådd utenfor konsortiet. CRISStin følger internasjonale retningslinjer når det gjelder konsortieavtaler og lisensarbeid.

Bibliotekene i PB2-samarbeidet har i dag abonnement for om lag 4,5 mill, dette er hovedsakelig HiBus og Veste Viken HF's ressurser. Abonnementene på elektronisk materiale er kun tilgjengelige for institusjonenes interne brukere via IP-adresser og FEIDE-pålogging/passord. Feide - Felles Elektronisk IDEntitet - er Kunnskapsdepartementets valgte løsning for sikker identifisering i utdanningssektoren. Sykehusene i Vestre Viken HF fikk i 2011 tilgang til elektroniske ressurser ut over det de får via konsortieavtalen med Helsebiblioteket.no. Tilleggsressursene har en årlig kostnad på ca to mill. Eksterne brukere kan kun få tilgang via såkalt ”walk-in-use”, dvs via stasjonære pc-er i de respektive bibliotekenes utlånsarealer. Bruk og tilgang reguleres via lisensavtaler med forlagene.

Vi mente ved prosjektets start at én av oppgavene i et bibliotekprosjekt ville være å se på om vi kan utnytte ressursene slik at alle kundene i en ny forskningstjeneste på PB2 kan få tilgang til e-ressurser som det abonneres på totalt i samarbeidet. Informasjon fra aktuelle prosjekter i Norge tilsier at det nok var noe optimistisk å tro at forskere som ikke tilhører den institusjonen som abonnerer på en ressurs kan få tilgang via andre måter enn ”walk in use”.

Kristine Abelsnes, tidligere ansatt i ABM-utvikling ifbm ”digitalt bibliotek” og nasjonale lisenser, besøkte vårt prosjekt i april 2010 og holdt foredrag om ”lisenser på tvers”, og orienterte om ”UH-nett Vest” og prosjektet regionale lisenser. Erfaringer som er gjort i Vestlandsprosjektet har vært nyttige for vårt prosjekt og viser også at lisensarbeidet og forhandlinger med forlagene er krevende og krever spesialkompetanse.

Erfaringer fra ”Tilgjengelighetsprosjektet” ved Universitetet i Tromsø (UIT) har også vært nyttige for oss. Prosjektleder Johanne Raade fra UB Tromsø besøkte oss i Drammen og redegjorde for Tilgjengelighetsprosjektet. Vi diskuterte de utfordringer og erfaringer som

UB Tromsø hadde gjort med å utrede muligheter for å tilby tjenester til eksterne virksomheter, spesielt universitetets randsonebedrifter. Lisensspørsmålet er svært utfordrende og krever forhandlingskompetanse ved institusjonene. Se: <https://www.ub.uit.no/wiki/intern/index.php/Randsonestitusjoner> der det står: *"Inntil videre behandles ingen henvendelser om fra randsonestitusjoner å få tilgang elektroniske litteraturressurser for UiT har konkludert etter pilotprosjektet; Tilgjengelighetsprosjektet (randsoneprojektet). Randsoner kan bestille artikler via UB. Det koster kr 60 pr artikkel. Dette utføres av fjernlånet. Randsonestitusjoner kan bruke bibliotekets tjenester som "walk in user"".* Pilotprosjektet var avgrenset til å gjelde Norut Tromsø. Evalueringsrapport 2011 er (pr 1.12.2011) ikke tilgjengelig via UB Tromsøs nettsider.

3.2.3 E-bøker

Buskerud fylkesbibliotek samarbeider med Drammen bibliotek om et nasjonalt pilotprosjekt for utlån av e-bøker. Dette betyr at miljøet blir en ressurs innen e-bøker og lesebrett i bibliotek. Det bygges en unik kompetanse på feltet som kan komme svært godt med i arbeidet med å etablere et papirløst bibliotek, eller et bibliotek som i stor grad baserer seg på digitalt innhold.

Over en periode på tre år har Buskerud fylkesbibliotek og Drammensbiblioteket skaffet seg en solid kompetanse innen feltet e-bøker. Kompetansen spenner over mange sider av feltet:

- praktisk håndtering av utlån og bruk av lesebrett
- opplæring i bruk av lesebrett og utlånsverktøy
- praktisk bruk av ulike brett og systemer
- oppbygging av systemer for instruksjoner og brukerstøtte online
- kravspesifikasjon og utvikling av systemer for utlån
- arbeid med rammebetingelser, avtaler med forlag og rettighetsorganisasjoner

Prosjektperioden er formelt slutt 31.12.2011. Men utprøvingen fortsetter i Drammen og Buskerud. Bibliotekene skal brukes til utprøving av Kulturrådets innkjøpsordning for e-bøker. Det betyr at alle nye parallellutgivelser av papir- og e-bøker tilgjengeliggjøres for blant annet Drammensbibliotekets lånere. Forøvrig beveger vi oss over i en fase som blir mer driftspreget. Løsningen skal gjøres om til et produkt og tilbys det norske markedet av folkebibliotek.

Kombinasjonserfaring

Totalt sett har dette gitt Drammen bibliotek og Buskerud fylkesbibliotek et kompetanseforsprang, og vi har ved flere anledninger blitt involvert i nasjonale oppgaver knyttet til e-bøker i bibliotek. Selv om prosjektet har vært konsentrert om skjønnlitteratur i folkebibliotek har vi hele veien sett til UH-sektoren for å lære. Denne sektoren har brukt e-ressurser lenger enn folkebibliotekene. UH-sektoren var tidlig ute med å tilby innhold digitalt, og dette utgjør i dag en stor andel av samlingene og mediebudsjettene. Imidlertid har denne utviklingen tatt en annen vei enn hva som ser ut til å skje i folkebiblioteksektoren. Svært mye innhold er digitalt tilgjengelig, men det er lite av dette som er tilpasset lesing på brett. Kanalen for lesing er stort sett begrenset til lesing, nedlastning og utskrift på datamaskiner innenfor IP-adresser tilknyttet biblioteket.

Høgskolen i Buskeruds bibliotek har tilbudt e-bøker via databasen Ebrary i mange år, og mengden akademiske titler har økt jevnt og teller i dag om lag 30 000 titler. Tilgangen til disse for eksterne brukere (utenfor høgskolen) gis via walk-in-use på Pc-er i Drammensbiblioteket.

I 2011 har en e-bokgruppe i høgskolens bibliotek jobbet med å gjøre seg kjent med forskjellige tilbydere av e-enkelttitler. Foreløpig har høgskolebiblioteket inngått en avtale om bruk av Dawsons e-bokportal Dawsonera. Biblioteket kjøper inn enkelttitler og via portalen kan brukeren laste ned ønsket bok til egen PC og låne den i inntil 7 dager. Sluttbruker kan også søke blant totalen av tilbudet av e-bøker fra Dawsonera og foreslå titler til innkjøp.

Husbankens bibliotek er i gang med et prosjekt der det jobbes med å legge til rette for elektroniske dokumenter til lesebrett, enten ved å legge ut filer i epub-format og/eller laste ned til lesebrettet og låne det ut til brukerne.

Miljøet i Drammen har etter hvert fått bred erfaring på digitalt innhold i biblioteket. Innenfor folkebiblioteksektoren er det foreløpig mangel på innhold men etablert forholdsvis gode og brukervennlige løsninger for distribusjon og lesing. UH-sektoren har store mengder innhold men mangler gode avtaler og prosedyrer for en overgang til en fullstendig papirløs løsning. På lengre sikt er det trolig at de to forskjellige sektorene vil nærme seg hverandre teknisk og løsningsmessig.

3.3 Skreddersøm av forskningsbibliotekstjenester

3.3.1 Nettressurser

Vi ser for oss å kunne skreddersy løsninger for forskere ved å ta i bruk sosiale medier og for eksempel Netvibes, der nyhetsstrømmer fra nettressurser kan tilpasses det enkelte forskermiljø og fagområde. Egne websider med bibliotekstjenester rettet mot forskere i målgruppene må utvikles og tilpasses. Underveis i prosjektet har moderinstitusjonenes websider og biblioteksidene utviklet seg og det har blitt mange gode diskusjoner i PB2-prosjektet om tilrettelegging av bibliotekstjenester, spesielt for forskere. Nedenfor går vi gjennom fagbibliotekenes, Husbanken, Vestre Viken og HiBus nettjenester.

Husbankens kunnskapsportal

Husbankens nye nettsted, husbanken.no, sto ferdig 1. mars 2011 med bl.a. ny webplattform, funksjonalitet og innhold. Nettstedet er det sentrale redskap i tydeliggjøringen av Husbankens rolle som kompetansesenter og tar utgangspunkt i de årlige tildelingsbrevene fra Kommunal- og regionaldepartementet.

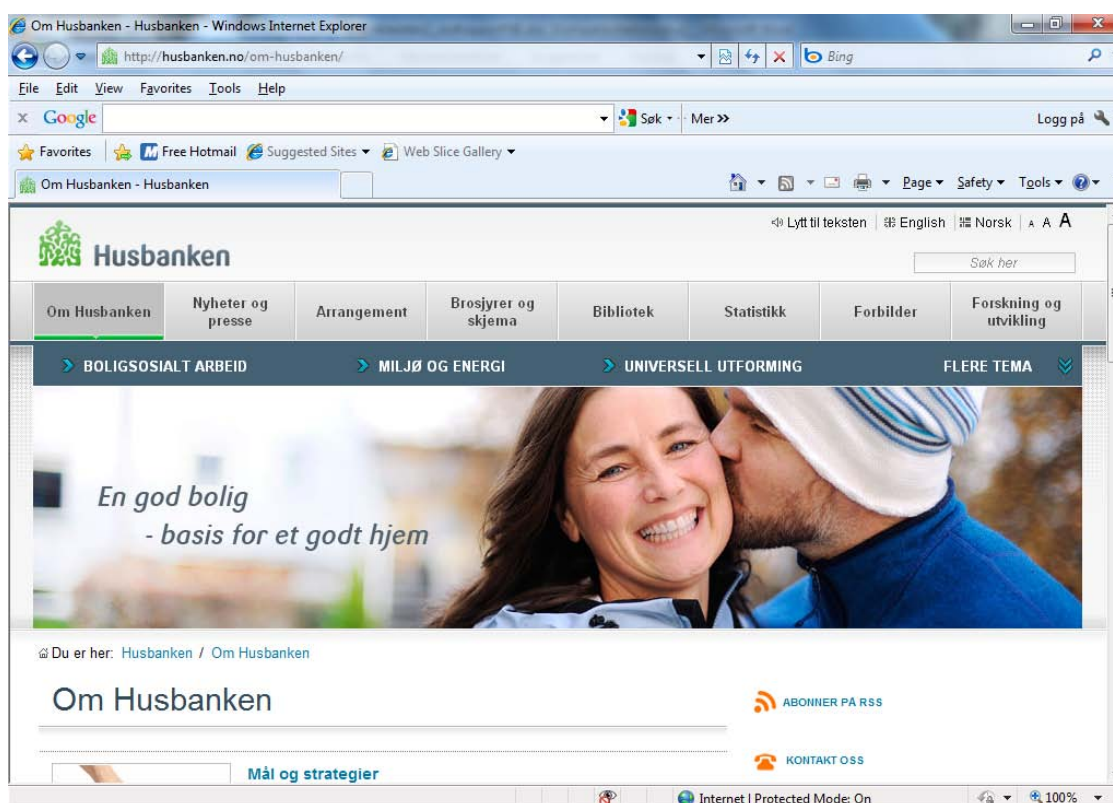
Faglig innhold på husbanken.no

Kunnskapsinnholdet er strukturert som tema- eller fagsider på de områdene der Husbanken har et politisk oppdrag med å formidle kompetanse. Ved oppstart var dette følgende temaer:

- Barnehager
- Boligpolitikk
- Boligrett

- Boligsosialt arbeid
- Byggeskikk
- Internasjonalt arbeid
- Klimatilpasning
- Miljø og energi
- Områdeløft
- Omsorgsboliger/sykehjem
- Stedsutvikling
- Universell utforming

I tillegg har portalen egne sider om lån, tilskudd og bostøtte fra Husbanken, samt de tre tverrgående fagsidene Forbildeprosjekter, Statistikk og Bibliotek. Sidene skal inneholde alt fra en enkel beskrivelse og oversikt over temaet for lesere uten forhåndskunnskaper, til tilgang til mer teoretisk basert kunnskap beregnet for forskningsmiljøer. Hovedvekten er lagt på kunnskap, verktøy og informasjon som har praktisk nytteverdi i arbeidet som gjøres av Husbankens samarbeidspartnere, først og fremst i kommunene.

Husbankens kunnskapsportal

Husbankens biblioteksider er inndelt etter fagtemaer, med en hovedside og 12 undersider. Her presenteres bl.a. relevant faglitteratur, tidsskrifter og rapportomtaler, aktuelle nettlenger via Netvibes, historiske dokumenter, samt lenker til publikasjonsbestilling og blogg.

Foruten eget søkefelt til Bibsys Ask, finnes det også ferdigdefinerte biblioteksøk vinklet etter tema og sjanger tilpasset den enkelte side.

Hver måned legges det ut nyhetslister med oversikt over tilvekst og nye kompetansetilskuddsrapporter fra prosjekter finansiert av Husbanken. Alt som presenteres på bibliotekets sider - og husbanken.no forøvrig - kan man abonnere på via RSS, og alle rapportomtaler vil være permanent tilgjengelige.

Husbankens bibliotek, emneportal

Bibliotekstjenester i Vestre Viken HF

Bibliotekstjenesten i Vestre Viken HF består av bibliotekene ved Drammen sykehus, Bærum sykehus og Psykiatrisk avdeling, Blakstad.

Bibliotekene skal betjene alle ansatte, ansatte i videreutdanning, sykepleierstudenter og forskere i Vestre Viken HF.

Kongsberg sykehus og Ringerike sykehus har ikke fysisk bibliotek, men ansatte har mulighet til å kontakte et av bibliotekene ved Drammen sykehus, Bærum sykehus eller Psykiatrisk avdeling, Blakstad.

Vestre Viken HF (VVHF) er en del av Helse SørØst (HSØ), fikk nye internettsider i 2011. Det nasjonale rammeverket er fastsatt av Helsedirektoratet, og HSØ gir føringer for hvordan internettsidene skal se ut. De skal innholde det samme på første side, og være gjenkjennbart uansett hvilke helseforetak som søkes opp. Samme type informasjon skal finnes i høyre eller venstre marg. Nyheter kommer i midtfeltet. Det er ikke alle helseforetakene i HSØ som har tatt i bruk det nye brukergrensesnittet.

Internett sidene til helseforetakene er beregnet på pasienter og pårørende – ikke brukere av biblioteket. <http://www.vestreviken.no/Sider/side.aspx>

De enkelte helseforetakene har valgt ulike plasseringer av bibliotekstjenestene-

som for VVHF kommer på 3. nivå:

1. Førsteside
2. Fagfolk – skal rettes til ”Fag”
3. Forskning- og utvikling – og i høyre spalte under relaterte sider kommer Bibliotek tjenester:

<http://www.vestreviken.no/fagfolk/forskning/Sider/bibliotek tjenester.aspx>

Vestre Viken HF-bibliotek tjenester, førsteside.

Oslo Universitetssykehus har valgt å følge det nasjonale rammeverket:

<http://www.oslo-universitetssykehus.no/Sider/side.aspx>

Sykehuset Innlandet har valgt å legge sine tilbud om bibliotek tjenester på nivå 1:

<http://www.sykehuset-innlandet.no/Sider/side.aspx>

På Internett har bibliotek tjenesten til nå bare fått mulighet til å legge ut kontaktinformasjon og lenker til gratis ressurser som er tilgjengelig for alle - som databaser og tidsskrifter fra Helsebiblioteket, PubMed med mer. Sosiale medier er ikke tatt i bruk.

Det er ønske om å kunne gi alle ansatte, ansatte i videreutdanning, sykepleierstudenter og forskere mer informasjon via Internett. Blant annet informasjon om brukerveiledning og kurstilbud. På grunn av lisensbegrensninger, har ansatte ikke tilgang til elektroniske ressurser i abonnement fra Internett.

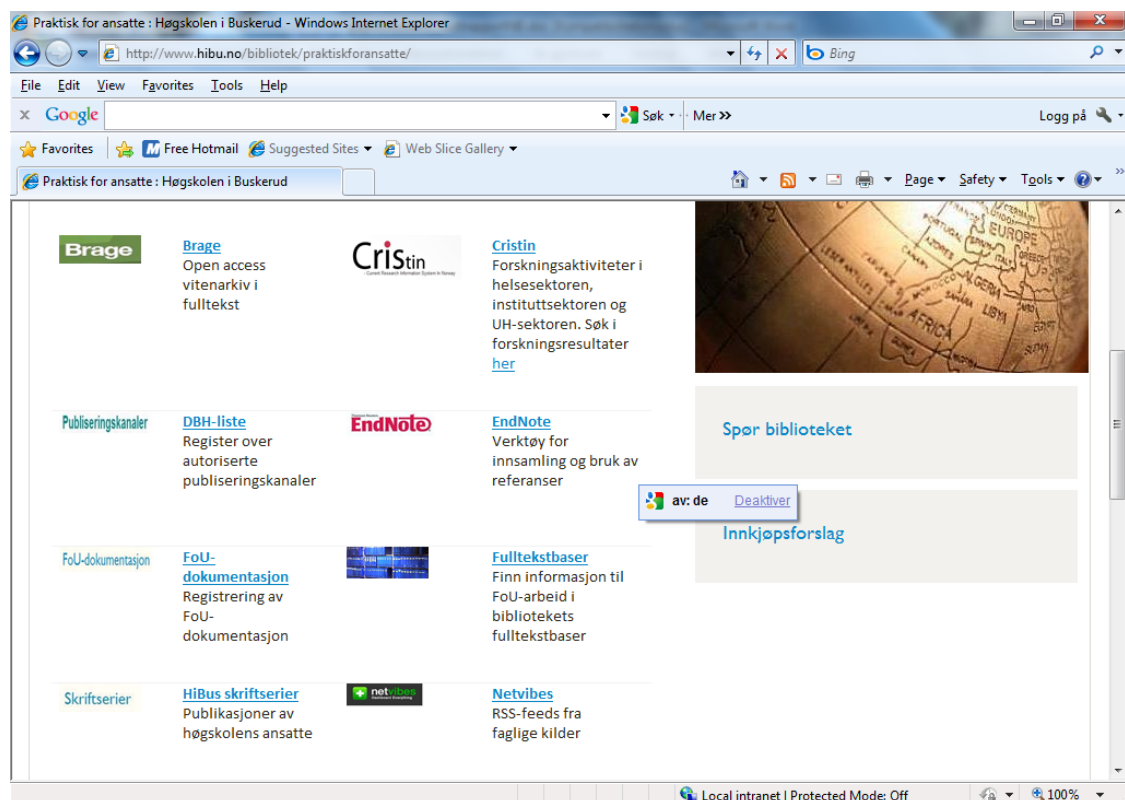
Internett blir ikke brukt som informasjonskanal for ansatte. Til det har Vestre Viken HF et lukket Intranett. Tilgang til Intranett er bare fra sykehusets nett. Noen ansatte har VPN løsning som gir ekstern tilgang.

Ansatte får sine tilbud om bibliotek tjenester via bibliotekets sider på VVHF Intranett. På Intranett finnes oversikt over tilgang til elektroniske tidsskrifter i abonnement, Cinahl og Ordnett.

Her finner ansatte tilbud om undervisning og veiledning i Kunnskapsbasert praksis, fagprosedyrer, behandlingslinjer, litteratursøk i relevante databaser, kurs i EndNote og informasjon om hvordan de elektroniske tjenestene kan brukes hjemmefra ved å bruke BibsysX.

Høgskolen i Buskerud

HiBus bibliotek har parallelt med PB2-prosjektet arbeidet med å utvikle og forbedre tjenestene til egne forskere. Phd-studenter ved de forskjellige avdelingene har deltatt i fokusgruppeintervjuer der utvikling bibliotektilbud for phd-studentene og HiBu-forskere har vært tema. Skreddersydde løsninger på nett og ”på pulten”, workshops der e-ressurser er tema, skriveverksted med mer er ønsker som har kommet fram. Et av resultatene fra pilotprosjektet er nettsiden ”praktisk for ansatte”, men som er mest interessant for forskere: <http://www.hibu.no/bibliotek/praktiskforansatte/>.

Utsnitt fra HiBu-siden for forskere

På bakgrunn av det arbeidet som gjøres med å tilby tjenester på nett, også ved folke- og fylkesbiblioteket <http://www.buskerud.fylkesbibl.no/>, vil det ved eventuell oppstart av en spesialtjeneste for forskere på Papirbredden være forholdsvis enkelt å samarbeide om en felles portal/nettingang til tjenestene. Dette kan for eksempel skje via sidene til Drammensbiblioteket <http://dbib.no/>, som i dag framstår som en ”folkebibliotek tjeneste” med lenker til samarbeidspartnerne fylkesbiblioteket og HiBu.

3.4 Undervisnings- og veiledningstjenester

Nedenfor er en oversikt over undervisnings- og veiledningstjenester som prosjektgruppen mener kan gis fra ”forskningsbiblioteket” til eksterne forskere på Papirbredden:

- **Undervisning i informasjonsferdigheter**, søk i databaser, kildekritikk, opphavsrett. Fagbibliotekene kan sammen videreutvikle kurs for eksterne som bygger på kurs som holdes ved de forskjellige institusjonene for studenter, forskere, nærings- og arbeidsliv
- **Opplæring i referanseshåndteringsverktøy**, feks Endnote. Referanseshåndteringsverktøy er viktig å beherske for å holde orden på alle referansene til et prosjekt eller til et forskningsprogram, men er også et viktig hjelpemiddel når man skal publisere i en bestemt referansetil for et bestemt tidsskrift.
- **Veiledning i sosiale medier – muligheter**. Web 2.0 og 3.0 tjenester er velegnede medier for å skape kommunikasjon med kundene og for å markedsføre tjenestene. Eksempler på slike kanaler kan være Twitter, facebook etc.
- **Kunnskapsbasert praksis – Undervisning og veiledning** som bidrar til å sikre at man tar faglige beslutninger basert på systematisk innhentet forskningsbasert kunnskap med hensyn også til egne erfaringer og brukermedvirkning. Opplæring i denne tenke- og arbeidsmåten henger nøye sammen med kurs i litteratursøk i forskningsdatabaser.
- **Prosjektstøtte**. Forskningsprogram som går over en lengre periode kan ha stor nytte av å knytte til seg en informasjonsspesialist for å hjelpe til systematiske søk eller til kvalitetssikring av litteratursøk. Man kan tenke seg at tjenesten kan knytte til seg forskningsbibliotekarer som kan jobbe i gitte prosjekter i en periode i en prosentvis stilling.

Undervisnings- og veiledningstjenestene kan forholdsvis raskt komme i stand, idet kompetansen til å utføre tjenestene finnes i de nåværende bibliotekene. Realiseringen av dette er, som det meste, et ressurs spørsmål, da frikjøp og nyansettelser vil være nødvendig. HiBus bibliotekansatte tar i dag på seg undervisnings- og veiledningsoppdrag for eksterne. Etterspørselen, som er større enn tilbudet som kan gis, har primært kommet fra helsesektoren.

Folkebiblioteket i Drammen deltar i 2011-12 i et fylkeskommunalt prosjekt som heter ’Livslang læring i Buskerud’. Under denne hatten finnes delprosjektet ’Bibarena – Buskerudbibliotekene som læringsarena’ <http://bibarena.wordpress.com/>. I prosjektet kartlegger biblioteket høsten 2011 hvilke tjenester studenter (som ikke tilhører Papirbredden) i Drammensbiblioteket bruker i dag, og hvilke tjenester de ønsker seg. Parallelt gjøres det en kompetansekartlegging blant de ansatte i folkebiblioteket knyttet til kompetanse og kompetansebehov på bruk av de tjenestene som tilbys via samarbeidet med høyskolebiblioteket.

Prosjekt ’Livslang læring i Buskerud’ avsluttes i 2012, men målet er å etablere bedre tilbud til denne kundegruppen i Drammensbiblioteket ut over prosjektperioden.

3.5 *Forskningsdokumentasjon og publiseringsstøtte*

Høgskolebiblioteket har i dag ansvar for en rekke oppgaver innen FoU-dokumentasjon. Det er naturlig å tenke seg et utvidet tilbud til forskere på PB2 når det gjelder:

- **Open Access (OA)**-spørsmål. Open Access innebærer at vitenskapelige publikasjoner gjøres fritt tilgjengelig på web. Forfatter eller opphavsmann beholder opphavsretten til publikasjonen, men gir brukere tillatelse til å lese, laste ned, kopiere, distribuere, skrive ut, søke i eller lenke til fullteksten uten å forlange vederlag. Forfattere kan egenarkivere sine forskningspublikasjoner fritt på internett i åpne institusjonelle arkiv som f.eks. HiBus BIBSYS Brage. Forskningsbibliotekstjenesten ved P2 bør kunne bli en pådriver for OA-publisering.
- **Forfatterinstruksjoner** – om publisering i internasjonale tidsskrifter. Forskningsbibliotekarer må kunne gi enkel veiledning om regler og informasjon om hvor instruksjoner innen de forskjellige fagområdene er tilgjengelige. Skriveverksteder for forskere, etablert av bibliotek i samarbeid med vitenskapelig ansatte, vil være et virkemiddel.
- **Forskningsregistrering.** I 2011 ble forskningsdokumentasjonssystemet Cristin (Current Research Information System In Norway) <http://www.cristin.no/no/index.html> etablert. Systemet brukes i universitets- og høyskolesektoren (UH), instituttsektoren og de regionale helseforetakene. Norge har dermed fått samlet forskningsdokumentasjonen på disse områdene, noe som gir en unik oversikt over forskningen. Publikasjoner, prosjekter og kompetanseprofil på forskere som tilhører institusjoner som ikke går under UH-, instituttsektor og helseforetak, vil kun finnes i Cristin dersom de publiserer sammen med ansatte fra nevnte sektorer. Allikevel vil Cristin bli en ressurs for andre forskere, enten direkte eller via bibliotekene, blir dette en verdifull informasjonskanal for forskning.

4 Kompetanse og personalbehov

Til en bibliotekstjeneste for forskere trengs fagavhengig spisskompetanse (master/Phd) innen områdene helse, byutvikling og læring i tillegg til bibliotekfaglig kompetanse. I universitetsbibliotekene kalles disse stillingene fagreferenter/universitetsbibliotekarer eller forskningsbibliotekarer og informasjonsspesialister.

En forskningsbibliotekstjeneste på PB2 vil ha behov for en koordinator (en fysisk person) samt informasjonsspesialister innen satsingsområdene. Det finnes god bibliotekfaglig kompetanse i de deltagende bibliotekene i prosjektet, men for å ha kapasitet til kunne yte tjenester til forskere utenom de institusjonene som har fagbibliotek i dag, vil det bli behov for å finansiere og rekruttere ansatte som kan yte service til forskere på PB2 som ikke er tilknyttet institusjoner med eget bibliotek.

Gjennom samarbeidet i Drammensbiblioteket og prosjektet Bibarena (se kap.3.4) øker folkebibliotekets fokus på utdanning og forskning. Kompetanse bygges ved kompetanseheving av eksisterende personale, og ved nyrekruttering.

5 Informasjonsinnhenting

For å få kunnskap og informasjon om forskerservice ved andre bibliotek, har prosjektgruppen studert informasjon på nett ved universiteter, høyskoler og andre institusjoner i inn- og utland. Utfordringen ved alle bibliotek er å kunne tilby tjenester til eksterne fordi man ikke kommer utenom lisenskontraktene, som ikke tillater at bibliotekenes tjenester kan distribueres fritt til andre enn brukere ved egne institusjoner. Tradisjonelle bibliotekstjenester som veiledning, utlån, innlån til eksterne er tilbud de fleste fagbibliotek har. Prosjektgruppen hadde vanskeligheter med å finne institusjoner som var verdt å besøke, men vi foretok vi en studietur i juni 2011 til København og Malmö, DTU, Högskolan i Malmö, Stadsbiblioteket i Malmö. Der hadde vi noen interessante dager og kunne diskutere temaet forskerservice med bibliotekene (se vedlagte rapport).

6 Potensielle brukere

Kundeomfanget i en forskningsbibliotekstjeneste vil primært være kunnskapsintensive organisasjoner og bedrifter i Drammen og regionen. Forskerservicen vil kunne yte tjenester til nye interessante kundegrupper, som følge av synergieffekter ved ulike etableringer på Papirbredden. Samtidig vil man se et økende behov for bibliotekstjenester til innovasjonsbedriftene som allerede er etablert på Papirbredden. Hvorvidt enkeltindividenes behov skal dekkes gjennom denne forskningsbibliotekstjenesten avhenger av videreutviklingen av Drammensbiblioteket. Dette må vurderes nærmere.

Dekning av kostnader og hvordan disse skal fordeles mellom partnere og interessenter for forskningsbibliotekstjenesten må utredes, dette må kobles på næringsstrategien for Drammensregionen.

Prosjektet forberedte en spørreundersøkelse til institusjoner og miljøer på Papirbredden 1 og de som skal inn i Papirbredden 2 for å lodde interessen for forskningsbibliotekstjenester. Etter å ha snakket med et par bedrifter fant vi ut at det ville

være lite hensiktsmessig å gjennomføre en slik undersøkelse nå, før byggetrinn to er ferdig. Vi har funnet at de færreste i småbedrifter er kjent med hva et godt fagbibliotek kan tilby, men de er absolutt interessert i å få høre om tjenestene. Grunnen til at vi avblåste spørreundersøkelsen var at vi ikke vil gi bedriftene falske forhåpninger om at tilbudet allerede eksisterer, og det er for tidlig å gå ut å sjekke eventuell betalingsvillighet for et tilbud vi pr i dag ikke kan gi dem.

Erfaringene fra Danmarks tekniske universitet med vitenformidling er de samme i Norge, tjenester til næringslivet fra fagbibliotek har ikke latt seg finansiere av de eksterne brukerne.

Som det står i vedlagte rapport fra studietur: *"Danmarks tekniske Videncenter (DTV) (som hadde 6 ansatte) ble avvikelet for seks år siden. Bedrifter brukte DTV for å skaffe standarder og annet materiale billigere enn de kunne skaffe dem selv, kjøpte etterhvert egne bibliotekarer. Det var ingen god forretning for biblioteket. I dag er erhvervsservice én person (..).*

Har utviklet Find IT – artikkelbase for det danske erhvervsliv, <http://findit.dtv.dk/>. Find IT kan ikke erstatte direktegang til baser, mister mye data pga flere baser i en, får generelle resultater. Det koster kr 5000 i året å ha tilgang til Find-It, da kan alle ansatte i firmaet få eget passord. Kan lage "table of contents alert" og "search alert free of charge(..) Alle forleggere har gitt tillatelse til at de kan eksponeres for næringslivet, men biblioteket betaler en formue til IEEE for å kunne ha basene i Find-It. Firma (VIP-kunder) kan ta direkte kontakt med bibliotekaren via Find-It. Det er moderat bruk av erhvervsservicen, har 20-25 kunder, 99% av bibliotekarlønnen betales av DTU. Men DTU kan skryte av at de hjelper erhvervslivet!"

7 Rombehov

Rombehovet for en forskningsbibliotekstjeneste vil være: Kontorer, kursrom, forskerceller, åpne arbeidsplasser og områder for veiledning. Mange potensielle brukere av forskningsbibliotekstjenester er lokalisert på Papirbredden 1, og tenkt lokalisert på PB2. Hvis man ser for seg en forskningsbibliotekstjeneste for eksterne brukere med tre ansatte vil rombehovet minimum være:

Kontorer:	25m ²
Kurs- og møterom	25 m ²
Forskerceller 3 stk	20m ²
Veiledningsareale, <u>åpne arbeidsplasser</u>	<u>40m²</u>
SUM	110m ²

Drammensbiblioteket er i dag på brutto 5.500 m², ca 1000m² av disse er arealer som er tilpasset læring, med arbeidsplasser, grupperom og leseplasser. Det vil, av økonomiske og praktiske årsaker være mest hensiktsmessig å prøve å få til en bibliotekstjeneste for ”eksterne” forskere lokalisert i Drammensbibliotekets lokaler. Arealleie i Drammen, og dermed også på nybygget Papirbredden 2 medfører store kostnader: Det er blant leietakere som skal inn på Papirbredden 2 ikke tatt høyde for egne arealer for bibliotek.

Ved ominnredning og omstrukturering av lokalene i Drammensbibliotekets ”fagavdeling” i 2. og 3. etasje mener prosjektgruppen at det bør gå an å tilby en adskilt, men allikevel integrert tjeneste til forskere. Forskningsbibliotekarere som dedikeres/blir ansatt til å yte forskerservice” kan, ved at tjenesten fysisk plasseres i Drammensbiblioteket, bli del av et kollegialt fellesskap med fagbibliotekarene der.

8 Avsluttende kommentarer

Nettverksbyggingen mellom fagbibliotekene i Drammen, fylkesbibliotek, folkebibliotek og representant for vertskommunen Drammen er et verdifullt resultat av prosjektet. Dette gir et godt grunnlag for samarbeidsrelasjoner framover, både internt og eksternt.

Det har i prosjektperioden vært vanskelig å se langt fram fordi bibliotekprosjektet hele tiden er avhengig av fremdriften i utviklingsprosjektet "Papirbredden 2" (PB2). Halve byggeprosjektet, "hus 1" er ferdig sommeren 2012, mens "hus 2" foreløpig ikke har nok interesserte leietakere til at det er igangsatt, og ferdigstillelse blir tidligst i 2013.

Vi mente ved prosjektets start at én av oppgavene i et bibliotekprosjekt ville være å se på om vi kan utnytte ressursene slik at alle kundene i en ny forskningstjeneste på PB2 kan få tilgang til e-ressurser som det abonneres på totalt i samarbeidet. Informasjon fra aktuelle prosjekter i Norge tilsier at dette ikke er mulig i dag. Forlagene setter strenge krav i lisensavtalene om tilgangsrettigheter. Forskere som ikke tilhører den institusjonen som abonnerer på en ressurs kan kun få tilgang via "walk in use".

På bakgrunn av det arbeidet som gjøres med å tilby tjenester på nett, også ved folke- og fylkesbiblioteket <http://www.buskerud.fylkesbibl.no/>, vil det ved eventuell oppstart av en spesialtjeneste for forskere på Papirbredden være forholdsvis enkelt å samarbeide om en felles portal/nettingang til tjenestene. Dette kan for eksempel skje via sidene til Drammensbiblioteket <http://dbib.no/>, som i dag framstår som en "folkebibliotekstjeneste" med linker til samarbeidspartnerne fylkesbiblioteket og HiBu.

Referanser

Abelsnes, Kristine (2008). Nasjonale lisenser:

En utredning om nasjonale lisenser for informasjonsressurser

<http://www.abm-utvikling.no/publisert/rapporter/utredning-om-nasjonale-lisenser>

Buskerud fylkesbibliotek <http://www.buskerud.fylkesbibl.no/>

Cristin (Current Research Information System In Norway)

<http://www.cristin.no/no/index.html>

Danmarks Elektroniske fag- og forskningsbibliotek (Deff), Fremtidens forskning og forskningsbiblioteket, Kbh., 2009. <http://tinyurl.com/6hsltuf>

Danmark tekniske universitet (DTU) Bibliotek og informasjonstjenester:

http://kubis.ku.dk/forskerservice/om_forskerservice/

<http://www.dtic.dtu.dk/vejledning/erhverv.aspx>

<http://www.asb.dk/bibliotek/tilforskereogundervisere/forskerservice/>

Drammensbiblioteket <http://dbib.no/>

Helseforetakenes nettsider for publikum <http://www.vestreviken.no/Sider/side.aspx>

Husbanken husbanken.no

Malmö högskola, bibliotek och IT <http://mah.se/Bibliotek/>

Oslo Universitetssykehus <http://www.oslo-universitetssykehus.no/Sider/side.aspx>

Stadsbiblioteket i Malmö

<http://www.malmo.se/Medborgare/Biblioteken/Vara-bibliotek/Stadsbiblioteket.html>

Sykehuset Innlandet <http://www.sykehuset-innlandet.no/Sider/side.aspx>

Universitetet i Tromsø Tilgjengelighetsprosjektet:

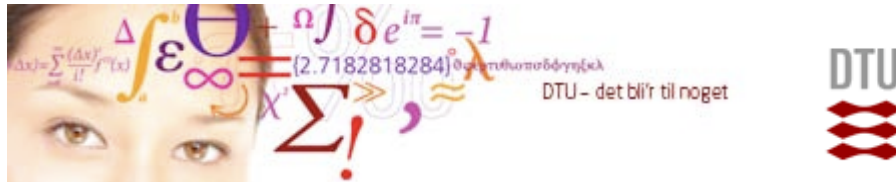
<https://www.ub.uit.no/wiki/intern/index.php/Randsoneinstitusjoner>

Vestre Viken bibliotek tjenester

<http://www.vestreviken.no/fagfolk/forskning/Sider/bibliotektjenester.aspx>

Vedlegg Referat fra studietur til København og Malmö 7-9. juni 2011

Danmarks Tekniske Universitet (DTU) DTU bibliotek/Danmarks Tekniske Informationscenter

<http://www.dtic.dtu.dk/>

Informasjonskonsulentene/bibliotekarene Kasper Bøgh og Tina Holst Nielsen hadde lagt opp et variert dagsprogram med fokus på:

- Forskningsregistrering og repository
- Vejledning i Open Access
- Informationssystemer til forskerne? DTU Digital Library som er en integrert søgeflate til bibliotekets ressurser
- e-science
- Erhvervsservice og FINDit
- Rundvisning i biblioteket

DTU er monofakultært, med fokus på teknologi og naturvitenskap. 7000 studenter hvorav 1500 phd-studenter, av disse er 75% utenlandske. Det er 5000 ansatte ved DTU, av dem er 1500 undervisere og forskere. DTU drives etter "MIT-modell", og er det danske universitetet som tar ut flest patenter i året (400 patenter i 2010). DTU har utstrakt samarbeid med næringslivet og sponses mye. En rekke institutter er fusjonert med universitetet, veterinærinstitutt osv. DTU har høy stjerne, det er fokus på naturvitenskap i den nåværende regjering. DTU er gode på å fortelle verden hvor gode de er, bla via forskningsstatistikk.

Danmark tekniske Videntcenter (DTV)

DTV hadde sin storhetstid i 80-årene. Danmarks første webserver var på DTV. De var nøkkelpersoner i DEFF (Danmarks elektroniske fag- og forskningsbibliotek) i starten. Heter nå Danmarks tekniske informationscenter /DTU-bibliotek. Avdeling for teknologihistorie, som lå under DTV, ligger på andre institutter nå. DTU vil ha ut historien om at "ingeniører bygde landet".

Biblioteket er mer rendyrket i dag, IT er også skilt ut fra biblioteket. Biblioteket har 65 ansatte og en stor utviklingsavdeling. IKON-informasjonsavdelingen har 10 bibliotekarer. Andre avdelinger er: IMON- lisenser, innlån, innkjøp. ISIS – programvare, utvikling av IT-systemer og drift med 15 ansatte. Har egen server i biblioteket, Alef biblioteksystem. Utviklet "DTU-digital library".

Har fortsatt en del papirbøker, men satser på e-ressurser og har 26,5 mill e-tidsskrifter og 400.000 e-bøker.

Inngangsparti DTU-biblioteket. Foto: KF

Erhvervsservice i dag

Tidligere DTV, som hadde 6 ansatte, ble avviklet for seks år siden. Bedrifter brukte DTV for å skaffe standarder og annet materiale billigere enn de kunne skaffe dem selv. Bedriftene kjøpte etterhvert egne bibliotekarer. Det var ingen god forretning for DTV/biblioteket. I dag er erhvervsservice én person. "Walk in use" blir brukt endel av firmaer. Spørsmål som kommer pr telefon, i skranke eller e-post skal besvares innen kl 08 påfølgende dag.

Har utviklet Find IT – som er en artikkelbase for det danske erhvervsliv, <http://findit.dtv.dk/>. Find IT kan ikke erstatte direkte tilgang til baser, man mister mye data pga flere baser i én, får generelle resultater. Det koster kr 5000 i året for en bedrift å ha tilgang til Find-It, da kan alle ansatte i firmaet få eget passord. Kan lage "table of contents alert" og "search alert free of charge". Alle forleggere har gitt tillatelse til at de kan eksponeres for næringslivet, men biblioteket betaler feks en formue til IEEE for å kunne ha basene i Find-It. Firma (VIP-kunder) kan ta direkte kontakt med bibliotekaren via Find-It. Det er moderat bruk av erhvervsservicen, har 20-25 kunder, 99% av bibliotekarlønnen betales av DTU. Men DTU kan skryte av at de hjelper erhvervslivet!

DTU har solgt Find-It interfacen til andre, alt de lager er Open Source. De har forhandlet med forlagene om spesielle lisenser som kan legges i Find-it.

DTU digital Library

Integrert søk i bibliotekets bøker og tidsskrifter (portal), kun engelsk språk i portalen. Biblioteket har laget lister over hva de har for eksterne brukere, men eksterne kommer ikke inn i basene. Bedrifter kan ringe/sende artikkelbestillinger, biblioteket sender regning. Databasesøk for bedrifter, ca 10-15 pr mnd., flest søk i Chemical abstracts.

Bibliotekundervisning for studenter og ansatte

Grunnleggende undervisning gis to ganger pr år/semester. 3-ukers perioder med småkurs som gir noen studiepoeng. 20-40 deltakere pr kurs, 2,5 poeng. Må ha begynt på 4. semester for å kunne ta poenggivende kurs. Samarbeid med bachelor -utdanninger om

bibliotekundervisning – som del av en prosjektkultur. Fungerer ikke å holde undervisningen ved studiestart, den må være i forbindelse med et prosjekt.

ORBIT = forskningsregistrering, knyttet til DTU-library

Biblioteket holder kurs i registrering i ORBIT for de ansatte. Biblioteket underviser også i referansehåndteringssystemet Refworks.

Teknisk informasjonssøking

Kurs i infosøking for phd-studenter og nyansatte forskere, egen side, setter opp datoer pr semester, 2,5 time (forskerservice). Gratis hvis de kommer til biblioteket, tar betaling hvis de skal ut på instituttet.

Open access satsing på DTU

Se DEFF rapport om Open Access

http://www.deff.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/DEFF/Publikationer/Andre_rapporter/Open_Access_DK_2_.pdf . Dansk OA-nettverk blir finansiert av DEFF.

EU-open access piloten i FP7 (European Commission), DTU er koordinator for region nord som består av Sverige, Norge, Finland og Danmark. DTU – Open access: i dag er det 20% fulltekstdekning av de registrerte publikasjoner. Søker å øke dette vha forskningsregistreringsteamet. Vil bli en blanding av OA og Closed Access. DTUs publiseringspolitikk, se nettet. Forskerne bes om å sikre sine rettigheter i forhold til forlag osv. DTU har OA-mandat og publiseringspolitikk og repository. Open access utgjør ca 15%, de har få selvarkiveringsentusiaster. Forskerne vil ikke gi fra seg pre-print, men lager en DTU-forside på artikkelen . Biblioteket ønsker på sikt lette arbeidet for forskerne og endre adferd hos forskerne – det er en lang vei å gå.

Markedsføring av OA: DTU har en fin OA-side på Intranettet. Eget markedsføringsprosjekt. Har "Open Access Roadshows" på DTUs institutter.

Forskningsregistrering

Sentral forskningsregistrering gir bedre kvalitet. ORBIT fra 2010. DTU-biblioteket har et lite forskningsregistreringsteam, aktiviteter og prosjekter kan forskerne registrere selv. Instituttene betaler for forskningsregistreringen, markedsfører systemet ute på instituttene.

Det DTUs bibliotek kan stille til rådighet for erhversservice og forskerservice er "den flinke bibliotekaren".

Malmö högskola (MAH) Bibliotek MALMÖ HÖGSKOLA

<http://www.mah.se/bibliotek>

Vi møtte Bibliotekchef Jette Guldborg Petersen og bibliotekar Ann-Sofie Olsson mfl. Vi lurte på hva som hadde hendt etter at rapporten " Forskerservice - en utredning om Bibliotek och ITs verksamhet riktad mot högskolans forskning" kom ut i 2008:

<http://dspace.mah.se/handle/2043/6118>

Biblioteksjefen forklarte at personalsituasjonen har vært vanskelig i årene som har gått siden rapporten ble skrevet. Biblioteket har vært underfinansiert, men fikk fra 2010 10% økning i budsjettet hvert år. Dette gjør dem i stand til å rekruttere 12-15 nye kolleger (de er ca 38 i dag). MAH har 25.000 studenter, hvorav 12.500 helårsstudenter.

På tross av lav bemanning har noe konkret skjedd når det gjelder forskerservice. De har kommet "langsomt i gang" med å fokusere på forskere og forskning. Har spissede forskningsprofiler – tannlege, migrasjon osv. På publiseringsdelen (OA) er det én ansatt, har også ansatt en bibliometriker (forskningsstatistikk). I 2012 skal biblioteket ansette en forskningsstrateg, en person som har forskererfaring som kan kommunisere med forskere.

Biblioteket ønsker å være tett på forskningsprosessen, men har ikke riktig funnet ut av hvordan enda. Vil gjerne være med i forskningsgrupper, har laget et pilotprosjekt på odontologisk fakultet der de kan betale en bibliotekar til å gjøre arbeidet (søkeoppdrag), dette er etterspurt. Har løpende dialog med forsker under søkeprosessen, velger ressurser, søker, leverer resultater osv. Pris: Innledende samtaler, 8 timer = 3500 skr, 500 skr pr time etter det. Spennende og kvalifisert arbeid for bibliotekarene, biblioteksjefen håper fakultetet vil kjøpe tjenesten. Gratis for forskere som vil ha hjelp til selvhjelp.

Bibliotek og IT

Samarbeidsprosjekt, skaper nytt IT-miljø sammen med IT. IT systematiserer meldinger/oppdrag som kommer inn, biblioteket har også behov, har innført registrering av alle oppdrag som kommer inn angående systemfeil.

Forskarnavet

”En databas för högskolans forskningsinformation”. Eksponerer forskerne, forskerne blir sett og kontaktet av media, en stor suksess. Én forsker på urbane studier hadde 10.000 treff. Et samarbeid mellom bibliotek – IT – informasjonsavdeling. Synligjør forskningen.

Ny Open Accesspolicy for høgskolen ble besluttet av rektor desember 2010, gjelder fra mars 2011. Bla skal høgskolens forskere deponere en kopi av publisert forskningsresultat i høgskolens åpne digitale arkiv MUEP, og de bør publisere sine forskningsresultater i OA-tidsskrifter.

Informasjonsforsörjning til små og mellomstore bedrifter

I liten utstrekning, men utlån, walk-in use osv foregår.

Orkanenbiblioteket <http://www.mah.se/Om-Malmo-hogskola>

Malmö, Stadsbiblioteket

<http://www.malmo.se/Medborgare/Biblioteken/Vara-bibliotek/Stadsbiblioteket.html> Vår kontaktperson var utvecklingssekretærene Eva Olson.

Företagsservice på Stadsbiblioteket <http://www.malmo.se/foretagsservice>

Vi fikk en inngående beskrivelse av tjenestene. Tekst fra brosjyren deres: "Vi er en ressurs, veiviser og møteplass for deg som funderer på å starte eget eller er småbedriftseier (..) Gir hjelp til selvhjelp, alle tjenester er gratis. Personalet er tilgjengelig og hjelper med informasjonssøking. Hvis det trengs omfattende litteratursøk, kan man booke tid. Kan faks få hjelp til å foreta markedsundersøkelser, hvordan det går med bedrifter innen bransjen, finne lønnsstatistikk osv. I Stadsbibliotekets databaser finner man økonomisk informasjon om alle svenske bedrifter, artikler om nyheter fra næringslivet og kontakter for eksport og import." På biblioteket har de også personale som er spesialisert på nærliggende emner som jus, EU, design, miljø mm. Biblioteket har nært samarbeid med lokale og regionale organisasjoner og rådgivere som kan hjelpe "deg som är företagare".

Malmö lärcentrum – livslang læring på Stadsbiblioteket

Lärcentrum er et meget spennende prosjekt, gratis og åpent for alle og drevet av pedagoger og bibliotekarer. Det er kommunens utdanningsavdeling som finansierer tjenesten. Fra brosjyren: "Malmö lärcentrum er en plass som ikke ligner noen annen". I biblioteket har de skapt et moderne læringsmiljø og en unik møteplass der mennesker med ulike erfaringer og kunnskaper kan treffes, diskutere og lære av hverandre. 28 kraftige datamaskiner står disponible for publikum. På lærcentrum tilbyr de program som InDesign, Photoshop og Illustrator, men også hjelpeprogram for den som har dysleksi eller behøver lese- og skrivehjelp. De har og hjelper til med både Mac og PC, og det tilbys scanner og skrivere. Personalet hjelper den som ønsker det, men på lærcentrum sees alle besøkende på som ressurser og medskapende, så deling av kompetanse er en del av opplegget.

For å stimulere til møter og synergier mellom mennesker ber lærcentrum innimellom inn ulike personer til å sitte blant publikum og arbeide, kunstnere, musikere, journalister, dataspillutviklere, formgivere, radioprodusenter. Lärcentrum inviterer også til workshops og forelesninger.

Malmö Stadsbibliotek er virkelig som de sier i sin målsetting: "En møteplass som inspirerer og utvikler".